

Masovna Titova postratna ubojstva

Autor: Marina Tenžera/7Dnevno/28. travnja 2017.

Obavještajni oficir 5. korpusa kapetan N. Nicolson izvijestio je: „da se izbjegli boje da ćemo ih vratiti Titu, a to je, na žalost, bilo upravo to što smo namjeravali. Nismo im rekli ništa o našim namjerama, sve dok sami nisu opazili da Titovi stražari ulaze u vlak. Dopustili smo im da ostanu u Viktringu u blaženom neznanju i samo formalno pod stražom...Nije bilo nimalo ugodno razbijati njihovu intimu...Ali, dali smo riječ Titu, a to kako su ih njegovi ljudi prihvatili, budi u nama nadu da im sudbina neće biti odveć okrutna...“

Kako smo naveli u zadnjem broju, prema istraživanjima dr. Jere Vodušek Stari („Kako su komunisti došli na vlast 1944. – 1946.“), ne samo da postoje velike razlike u povjesnim istraživanjima broja žrtava postratnih komunističkih masakara, već je riječ o povijesnom segmentu koji se neprekidno popunjava otkrićima novih stratišta.

činjenica da se partizanska vojska nije držala međunarodnih konvencija o postupku s ratnim zarobljenicima, prisilno ubila i vojne pojedince, kao i tisućama civila, žena i djece, Titovo razdoblje označeno je kao osvetnički masakri koji se razmjere danas utvrđuju u novom, mnogo pogubnijem opsegu.

Kako navodi autorica, poslije 17. svibnja krenulo je izručivanje preostalih ratnih zarobljenika u Koruškoj. Britanci su ih od 18. do 31. svibnja prevozili vlakovima preko Rosenbacha i Bleiburga, tobože prema Italiji. Iz britanskih se informacija vidi da su najprije izručivali hrvatske jedinice, zatim etnike (samo one koji su bili u Viktringu, ostale, u našoj zemlji, nisu izručivali) i, kao posljednje, slovenske domobrane. Potankosti o izručivanju opisane su u pismu vodstva slovenskih izbjeglica, konkretno u pismu Jože Basaja, Mihi Kreku u Rim. Pismo svjedoči o nevjerojatnosti da bi transporti mogli biti upućeni u Jugoslaviju: „I stvarno smo sve do jučer, 30. 5. u 13 sati popodne, svi bili uvjereni da smo pod engleskom zaštitom i da samo budala može pomisliti da će Englezi našu vojsku izručiti Titu, a što se doista dogodilo u danima od 25. do 31. 5...“.

Sude i po pismu, najprije su, 24. svibnja, iz Viktringa u Jugoslaviju transportirana tri srpska dobrovolja ka korpusa (njihov zapovjednik bio je potpukovnik Radoslav Tatalovi), zatim ustaše i 27. svibnja s njima još 600 slovenskih domobrana.

Alexander je 17. svibnja pisao Eisenhoweru da su me u 220.000 izbjeglih, 25.000 Hrvati i 24.000 Slovenci. Britanski izvori naj eš e navode Krekovu, odnosno Basajevu brojku o 11.100 izru enih. Dotle su iz ameri kog veleposlanstva u Beogradu izvijestili da su od 23. do 31. svibnja izru ili 12.196 Hrvata, 5.480 Srba, 8.263 Slovenca i 400 Crnogoraca.

U blaženom neznanju

Britanski oficiri u Koruškoj bili su svjesni svoje uloge. Obavještajni oficir 5. korpusa kapetan N. Nicolson izvijestio je „da se izbjegli boje da emo ih vratiti Titu, a to je, na žalost, bilo upravo to što smo namjeravali. Nismo im rekli ništa o našim namjerama, sve dok sami nisu opazili da Titovi stražari ulaze u vlak. Dopustili smo im da ostanu u Viktringu u blaženom neznanju i samo formalno pod stražom...Nije bilo nimalo ugodno razbijati njihovu intimu...Ali, dali smo rije Titu, a to kako su ih njegovi ljudi prihvatili, budi u nama nadu da im sudbina ne e biti odve okrutna...“.

Feldmaršal Alexander je 4. lipnja posjetio civilni logor u Koruškoj. Civilnim je izbjeglicama rekao da osobno nije za njihovo izru enje. Još istoga je dana naredio da izru enja više ne e biti, da s vojnim osobama treba postupati kao s ratnim zarobljenicima, a s civilima kao s emigrantima. No, slovenski političari u Koruškoj još su mjesecima javljali da ljudi bježe iz logora, jer ne vjeruju saveznicima. Savezni ke vojne vlasti i nadalje su slale u Jugoslaviju sve one koji su se htjeli vratiti. Oficiri za repatrijaciju pri Glavnom štabu savezni kih snaga u Njema koj (SHAEF) u srpnju su konstatairali da Jugoslaveni ne poznaju situaciju u svojoj domovini i da bi ih trebalo upozoriti da ne nasjedaju oficirima za repatrijaciju poslanima iz Jugoslavije.

Na jugoslavenskoj je strani izru ene zarobljenike prihva ala Jugoslavenska armija, odnosno jedinice KNOJ-a. Štab slovenskog KNOJ- a, to nije, na elnik štaba 2. divizije KNOJ-a Franc Tav ar Rok, 24. svibnja o tome je službeno obavijestio predsjedništvo slovenske vlade: Prema zapovjedi generalštaba JA i štaba KNOJ-a, primili smo od vojnih vlasti pod svoju komandu sve ratne zarobljenike. Logori u Škofjoj Loki, Šentvidu i Begunjama bili su pod isklju ivom upravom Ozne (tamo nisu imali pristup ni drugi predstavnici JA), a ostali pod upravom vojske.

Sudbina izru enih, kako navodi autorica, nadalje se mogla pratiti samo na temelju svjedo enja preživjelih i o evidaca, od kojih se moglo saznati da su u Mariji Elend (Podgora) zarobljenike ukrcali na vlak i zatvorili vagone, pri emu je nekoliko zarobljenika koji su pokušali pobje i bilo ubijeno. U Rosenbachu su vlak preuzeli vojnici JA (postrojbe koje su govorile srpski i hrvatski) i usmjerili ga kroz tunel u Jesenice, pa u Kranj. U Kranju su zarobljenike preuzele slovenske jedinice i smjestile ih u tamošnji logor ili ih poslale dalje. Obi no su ih rasporedili u ete, odvojivši prethodno civile, žene i maloljetne od vojnih formacija. Odmah su kažnjavali dezertere iz NOV i one koje su, kao sumnjive, prepoznali pojedini aktivisti. Odvozili su ih u Škofju Loku (odande na stratiše pod Podpulfrcm), a ostale dalje u Šentvid, u Škofove zavode, gdje je bio prolazni logor Ozne za Sloveniju.

Stratišta u Brezarovom grabnu i Ko evju

Do 14. lipnja kroz Škofove zavode je navodno prošlo 16.000 zato enika, me u njima i Hrvata. Odatle su ih vozili na stratište u Brezarovom grabnu ili pak kamionima i pješke do stanice dolenske željeznice, pa vlakom do Ko evja. U Ko evju su ih, u zgradi gimnazije ili Marijaniš a, svla ili do donjeg rublja, vezali žicom, ukrcavali u kamione i odvozili na stratišta blizu dubokih provalija u šumama isto no od Ko evja pa sve do Malog Roga. Pri a se da je samo u Rogu bilo likvidirano 14.000 ljudi, me u njima 3-4.000 slovenskih domobrana, 3.000 srpskih dobrovoljaca, 1.000 crnogorskih etnika i 2.500 Hrvata. Anonimna osoba je 11. lipnja pisala iz Ljubljane Mihi Kreku: „Ljudi koje su partizani dovezli iz Koruške nalaze se u Šentvidu, Šk. Loki, Kranju i u Teharjima kod Celja. Stižu užasne vijesti. U Crnogrobu su masovna groblja. Iz zatvora u Škofjoj Loki svake ve eri kamionima odvoze ljude vezanih ruku i nogu, a nitko se ne vra a. Svake ve eri s Crnogroba odjekuju pucnji. Isti se prizori nižu u Ko evskom Rogu, kamo su navodno odvezli one koji su bili zato eni u Škofovima zavodima. No, službeno i javno ništa se o tome ne zna. Vlada prima goste, sve anosti se redaju jedna za drugom, posvuda je mir i red. A za to vrijeme OZNA, pod

okrijem mraka, u zaba enim krajevima, gdje ne o ekuje neželjene savezni ke o i, iz no i u no obavlja svoj zlo ina ki posao. Partizani pak otvoreno govore da e svi domobrani biti upu eni na prisilni rad u 13. bataljun, pod zemlju, odakle nema povratka“.

Basaj je potkraj svibnja pisao: „Danas ve imamo vijest da Titovi ljudi voze naše mladi e u Celje, gdje ih navodno (prema izjavama srpske pratnje) o ekuje narodni sud, a što je to, znamo“. Uskoro je bilo sve više svjedo enja. Poru nik 16. divizije 3. armije JA Branislav Todorovi potanko je opisao grubo postupanje sa zarobljenicima, oduzimanje novca i dragocjenosti, samoubojstva i **likvidaciju 54 asnika prve skupine zarobljenika kod Hrušice (3 grobišta Jesenice)**. Rekao je da je **u Sloveniju otpremljeno 16 transporta**. Tvrđio je da je o svemu obavijestio britanske oficire u Rosenbachu i zbog toga postao sumnjiv partizanima, pa je po etkom lipnja pobjegao u Italiju. Todorovi evu izjavu Krek je kasnije poslao u London. Ta su svjedo enja dospjela i na stol Sir Ormea Sargenta (stalni podsekretar u FO), iz ijih zabilješki saznajemo da po etkom lipnja nije pouzdano znao da je došlo do izru enja i da je sumnjao da je rije o tako velikom broju Slovenaca.

Sva svjedo enja govore o okrutnom postupanju sa zarobljenicima i o likvidacijama odmah nakon izru enja – najprije u Gorenjskoj i na Ko evskom Rogu, a zatim su premještene u Teharje i Hrastnik, gdje je to trajalo do jeseni 1945. To an broj likvidiranih nije mogu e utvrditi, osnovana je, me utim, sumnja da ve ina zarobljenika nije preživjela. A me u njima nisu bili samo ratni zarobljenici koje su vratili Britanci, nego i slovenski domobrani koji se nisu htjeli povu i u Korušku, pa su ih vlasti zato ile odmah nakon oslobo enja; me u njima je bilo i civila, simpatizera. **Jedini pokušaj izra una broja ubijenih nakon rata u Jugoslaviji tada je napravio Krek. On tvrdi da je u prvih šest mjeseci Titove diktature u Jugoslaviji pobijeno i zato eno ukupno 774.000 osoba, u što je uklju eno 500 osu enih na smrt od vojnih sudova, 3.500 smrtnih presuda redovnih sudova, 260.000 potajno ubijenih od Ozne i partijaca, 60.000 likvidiranih u vojsci, 300.000 zato enih u koncentracijskim logorima i zatvorima i 150.000 na prisilnom radu. No, to su posve neprovjereni podaci.**

Otvoreno ostaje i pitanje tko je naredio da se tako postupa sa slovenskim domobranima i njihovim pristašama. Kako su i KNOJ, koji je preuzeo zarobljenike i Ozna, koja je upravljala sabirnim logorima, bili izravno podre eni Ministarstvu i ministru za narodnu obranu Titu, zaklju ak je da se odluka nije mogla donijeti bez Titove zapovijedi i zapovijedi Generalštaba JA. To tvrdi i ilas, isti u i da nitko nije mogao izvesti tako opsežnu operaciju bez dopuštenja s vrha. Njegovo je objašnjenje da je KPJ na taj na in htjela dokraj iti „naša dvoumljenja i etni ka nadanja“, te da je prevladala i osvetni ka atmosfera. Mogu e je, doduše, napominje ilas, da je sama Ozna rastegnula ovlasti koje je dobila od vodstva i da je prema vlastitim, više puta i nedosljednim kriterijima, **nastavila s egzekucijama sve do kraja 1945.**

Odluke o likvidacijama najvjerojatnije su donijete za Titova posjeta Hrvatskoj i Sloveniji, koji je koincidirao s izru enjima. Nalazimo tek nekoliko aluzija u tadašnjim **Titovim govorima, kao na primjer: „Mi smo o istili ovu zemlju ne samo od njema kih osvaja a nego i od doma ih izroda“ (iz govora u Kumrovcu) i „Ruka pravde, ruka osvetnica našeg naroda dostigla je ve ogromnu ve inu, a samo jedan manji dio uspio je pobje i pod krilo pokrovitelja van naše zemlje. Ova manjina nikad više ne e da gleda ove naše divne planine, naša cvatu a polja“.** (iz govora u Ljubljani).

Kasnije, 3. srpnja, Tito je poslao u Sloveniju naredbu o tome kako da se postupa sa slovenskim domobranima, kao da su oni još živi. Mogu e je, dakle, sljede e: ili o likvidacijama nije želio službeno ništa znati (znamo da je postojao dogovor unutar Ozne da se o tome ne govori) ili zaista nije bilo dogovora o tako opsežnim likvidacijama. Me utim, na promjenu odnosa prema zarobljenicima svakako je utjecao pritisak nekomunista u vladi DFJ i me unarodne javnosti.

Da je odnos prema zarobljenicima bio dobroano obilježen osvetoljubivoš u, pokazuju neki postupci. Njema ke ratne zarobljenike, koje je zarobila JA, uglavnom se smještalo u Vojvodini. Tako je CK KPS zatražio od svoje predstavnice u Koruškoj: Sve njema ke zarobljenike pošaljite iz Koruške u Štajersku, a od tamo preko Ma arske u Vojvodinu. Štab 4. armije je s time suglasan. Ostalo je zapisano da su ih, zajedno s etnicima i hrvatskim jedinicama, poslali na dugi marš sramote kroz Jugoslaviju. Kažu da je bio duga ak 2.000 kilometara i da se išlo, najprije 50, a onda 20 km dnevno. **Tijekom marša navodno je, do kraja 1945., izgubilo život više od 60 posto onih koji su se predali oko 8. svibnja.**

Marš je u lipnju 1945. vidio i predstavnik savezni kog zapovjedništva u Beogradu te o tome izvijestio: **„Kolonu sam vidio u Beogradu i bio svjedokom jednog od najzvjerskijih prizora koje sam ikada**

vidio. Mnogi su bili bosii, izgladnjeli, izmrcvareni i velik dio njih je imao dizenteriju, pa čak i tifus. Na radost stanovništva morali su marširati kroz grad usred bijela dana. Partizani i bugarski elementi iz mnoštva šutirali su posustale. Na za elju su nosili tri mrtvaca“. Ta kolona, u kojoj je bilo oko 10.000 njema kih, turkestarskih i hrvatskih ratnih zarobljenika, došla je iz Zagreba. Predstavnik saveznika još je izvijestio da je jedan njema ki general major svjedo io o strašnom postupanju s njegovim ljudima. U drugoj su koloni hrvatskim ratnim zarobljenicima na elo utisnuli veliko slovo U, a ljudi su ih, duž beogradskih ulica, kamenovali. Vidjevši to, Šubaši je uložio prigovor kod Tita, isti u i da se takvim postupanjem ne e mo i graditi bratstvo i jedinstvo. Zahtijevao je da se sudi onima koji su krivi, a da se ostali oslobode. I britanski veleposlanik Stevenson razmišljao je o posredovanju, ali je zaklju io da od toga ne bi bilo koristi, jer Jugoslaveni, zbog još svježih uspomena na njema ke postupke, ne bi bili kadri to razumjeti; uz to, napomenuo je, „**oni sasvim sli no postupaju s vlastitim kvislinzima, dijelom iz osvete, a dijelom iz puke neosjetljivosti koja je, o ito, u karakteru tih ljudi“.**